

designarkivet

– Stockholms Företagsminnen

Föreningen Stockholms Företagsminnen förvarar världens största samling av näringslivshistoria. Det handlar om mer än 4 000 företagsarkiv. I denna samling finns ett stort och unikt källmaterial till Sveriges designhistoria. De flesta stora svenska industriföretagen finns här liksom även material från ett stort antal enskilda designers.

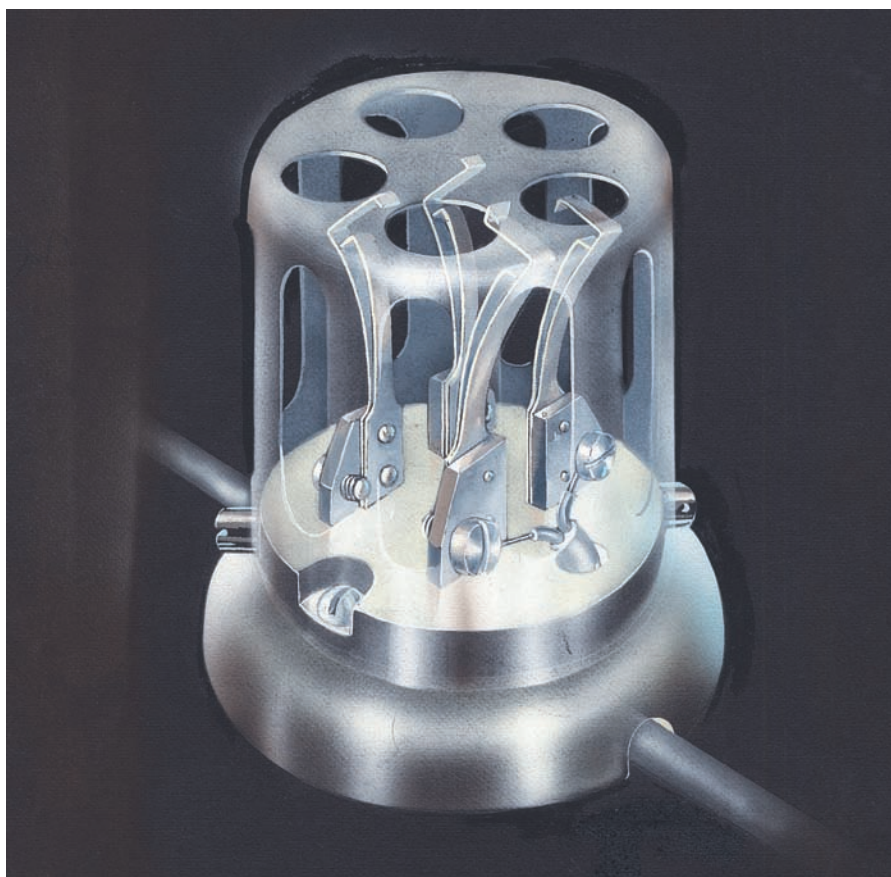
Artikelförfattare: Per Dahl **Bildtexter:** David Leidenborg

Samlingarna växer hela tiden genom gåvor och depositioner som både initieras av branschen och av institutioner som Nationalmuseum och föreningen Svensk Form. En central aspekt av den verksamhet som Företagsminnen bedriver kring design är att betrakta och studera design som en helhet, en process. Man kan säga att designprocessen sträcker sig från ett företags beslut att utveckla en produkt – till användandet av den färdiga produkten. Den involverar därför många olika aktörer. Den del som utförs av en designer är förvisso central, men samtidigt en av flera länkar i en kedja.

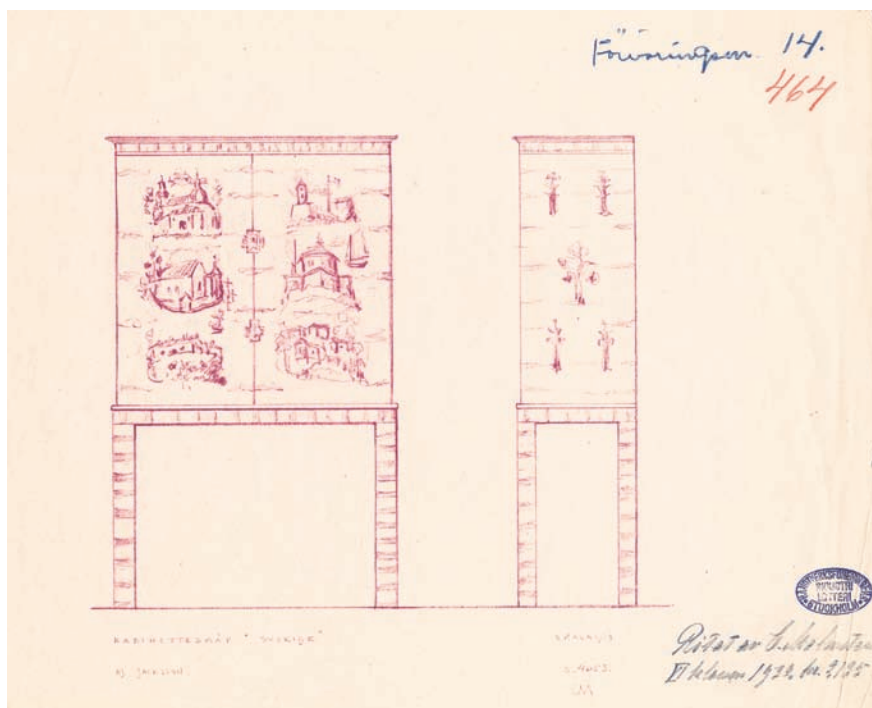
Framtidspotentialen för designhistoria och designforskning ligger i en sådan helhetssyn. Dagens stora intresse för design riktas oftast mot enskilda designers och vissa delar av deras arbete. Designhistoria blir i praktiken ofta utställningar och samlingar av redan kända föremål och eleganta illustrationer. Man tappar då bort viktiga delar av designprocessen, liksom områden som till exempel design av tjänster och myn-

digheters arbete med design för säkerhet och tillgänglighet. Splittringen av samlingar och dokumentation måste motverkas. Annars kan en utveckling på ett område eller inom en institution inte komma andra till godo. Synergier mellan högskola, företag och samhälle är sällsynta idag. Forskningen har helt enkelt inte tillgång till källmaterial med tillräcklig bredd och djup.

Källmaterial från designprocesser sprids i många fall till olika kulturarvsinstitutioner, som inte alltid kan bibehålla det ursprungliga sammanhanget. Det kan till och med hända att samlingar splittras efter vilket material föremå-

En så kallad rendering av Ralph Lysell. Detta är ett förslag till utformning av en värmesensor för brandlarmssystem. Föremålet ska alltså sitta uppochnedvänt i taket. Ralph Lysell startade Sveriges första designkontor 1945. Ur Ericssons arkiv.

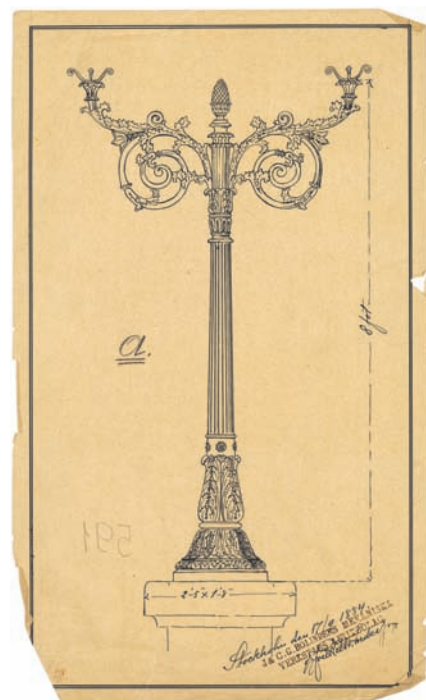
Kabinettskåp «Sverige», 1932. Ritning av Carl Malmsten, ur Hantverkslotteriets arkiv (tillhörande Stockholms Hantverksförening).

«Företag behöver bevara och känna till sin designhistoria för att kunna förstå och förhålla sig till sin identitet och de varumärken som manifesterar detta.»

len är tillverkade av, eller efter deras storlek. Dokumentation av epokgörande projekt riskerar därför dagligen att gå förlorad när designers upphör med sin verksamhet. Materialet kan i värsta fall försvinna utomlands (som exempelvis Sigvard Bernadotte) eller destrueras.

Det är bara att konstatera att designområdet idag saknar ett arkiv med ett nationellt uppdrag, där designers, företags och organisationers verk bevaras och studeras med fokus på både process och kontext. De ansatser som gjorts har strandat på grund av ensidig inriktning

och/eller för smal ekonomisk bas. Det behövs ett designarkiv dels för att säkerställa och presentera designhistoriskt material för forskningen, dels för att i samarbete med olika intressegrupper utveckla metoder för att dokumentera dagens designprocesser. Ett designarkiv är helt enkelt en nödvändig förutsättning för ämnesöverskridande undervisning och forskning. Designprocessen måste kunna studeras i ett samhällsperspektiv, från företag till konsument, eller från myndighet till medborgare. Det kan endast göras om

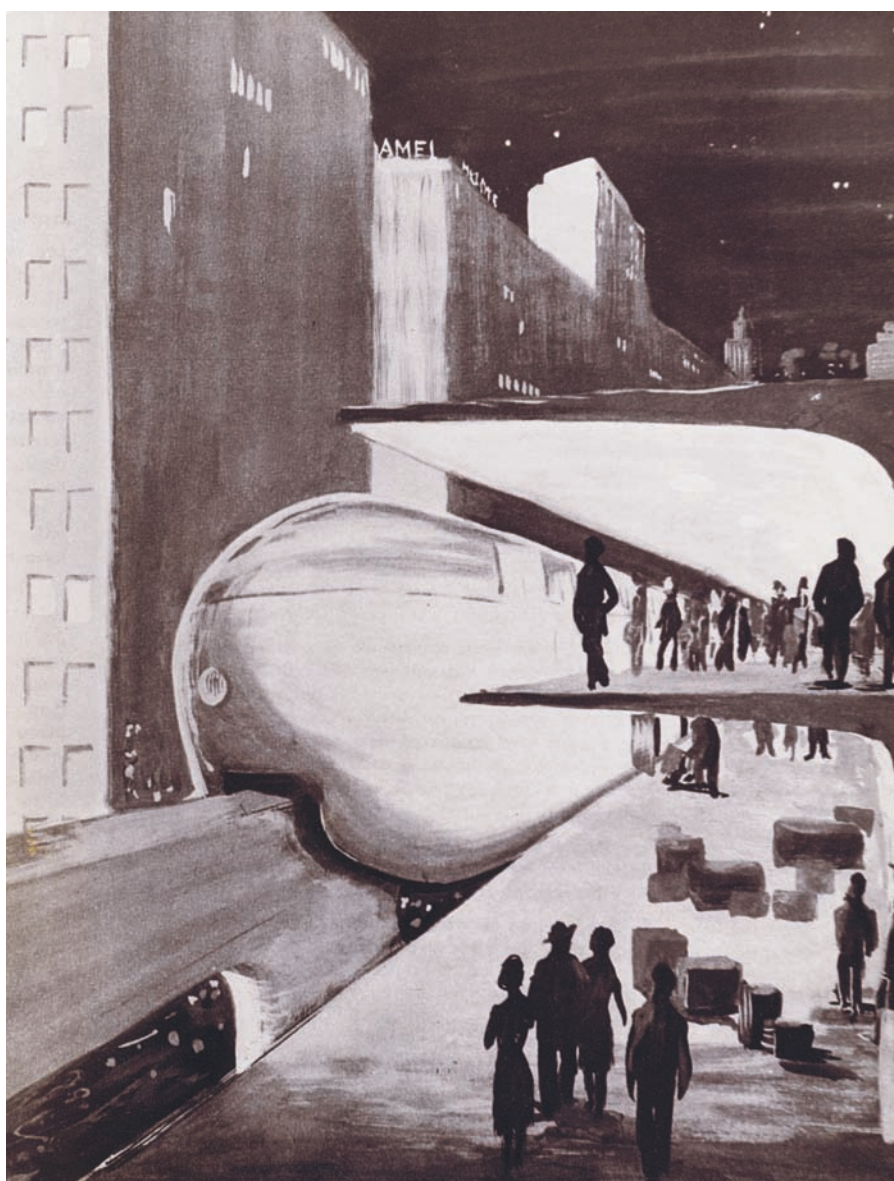
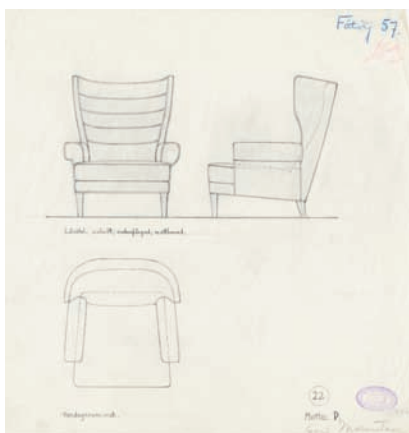
Ritning över lyktstolpe för två lykthus, 1884. Lyktstolparna utfördes i gjutjärn, som var en ny metod för industriell massproduktion. Bolinders Mekaniska Verkstad var tidiga i Sverige med att använda den nya gjutjärnstekniken och de var även tidiga med att använda arkitekter för formgivningen. Ur Bolinders Mekaniska Verkstads arkiv.

processen ses som en helhet och källmaterial från hela processen finns bevarat och tillgängligt.

En stomme till ett sådant designarkiv är just företagsarkiven och designersamlingarna vid Stockholms Företagsminnen. Vi kommer att starta ett projekt med målet att med digitala hjälpmedel skapa ett effektivt och lättillgängligt designarkiv ur de väldiga företagsarkiven. När det är genomfört, kommer det att finnas en infrastruktur för forskning och utveckling. Vi kommer att utveckla metoder för både urval och presentation samt för tillgång till källorna via de digitala hjälpmedlen. Företagsminnen kommer då också att fungera som ett historiskt arkiv för

Förslag till gestaltning av citystation för ALWEG-tåget. Detta var framtidens tåg. Ett monorail-tåg, som i 300 kilometer i timmen förflyttade passagerarna ovanför stadens gator, där banan gick på pelare. Initiativtagare och ägare av denna tågidé var Axel Wenner-Gren, vars initialer gav tåget dess namn. Ur Fulcrums arkiv.

Originalskiss av formgivaren Carl Malmsten. Länstol i valnöt, naturfärgad, mattbonad, 1936. Ritning ur Hantverkslotteriets arkiv (tillhörande Stockholms Hantverksförening).

enskilda designers som idag inte har någon «naturlig» arkivinstitution att vända sig till. Att det finns en sådan potential i Företagsminnets samlingar har bland annat uppmärksammats av Form- och designutredningen (slutbetänkande *SOU 2000:75*).

Designarkivet ska kunna användas av alla intresserade. Företag behöver beva-

ra och känna till sin designhistoria för att kunna förstå och förhålla sig till sin identitet och de varumärken som manifesterar detta. Designers får för första gången en möjlighet att spara dokumentation av hela sin verksamhet och därmed på allvar ta tillvara erfarenheter från sina projekt. Forskare och studenter får tillgång till ett arbetsmaterial

och kan studera både designers, företags och organisationers produktioner. Den breda allmänheten kan genom egna studiebesök, eller genom att besöka utställningar, både informera sig om hur bra design skapas och få positiva upplevelser av vacker, funktionell och säker design.

BENÄMNING:

INGÅR I:

STT. NR T-

Till höger: Rending av Sixten Sason. Förslag till golvbonare för Electrolux, 1948. Bonaren är starkt strömlinjeformad, vilket var en populär design på 1940- och 1950-talen. Sixten Sason tillhörde den första generationen svenska industridesigners och har bland annat arbetat åt SAAB och Hasselblad. Electrolux golvbonare, i design av Sixten Sason, kom i produktion 1955. Ur Electrolux arkiv.

Nedan: Inredningsförslag från NK Designgrupp. «Idéförslag till en kombinerbar serie med plastprodukter och plastöverdragna eller lackerade rör», 1972. NK Designgrupp föreslår användning i tvättstugan, garaget, fritidshuset, skötbordet och i pojkrummet! Ur Nordiska Kompaniets arkiv.

